
**ANGAŽOVANÉ, AKTIVNÍ,
AUTENTICKÉ
A PROŽITKOVÉ UČENÍ**

1) ANGAŽOVANÉ UČENÍ

- Protagonistou tohoto typu školní práce je **Stanislav Červenka**, předseda PAU – občanského sdružení Přátel angažovaného učení (PAU).
- Název angažované učení vznikl v souvislosti s hledáním pojmenování toho způsobu vyučování, v němž **hlavní slovo má žák**, který je aktivní, má zájem o problém, pracuje samostatně a s chutí, je vtažen do práce a učí se rád.
-

Stanislav Červenka vysvětluje

- Angažované učení je **typ rozvíjejícího vyučování se silným důrazem na pozitivní vnitřní motivaci**, která vede žáka k tomu, že se chce angažovat, chce něco sám skutečně udělat pro splnění určitých cílů.
- Tedy žák je nejen schopen, ale především ochoten pracovat na vzdělávacích úkolech.

Jak to začalo?

- Úplně na počátku byla povídka, kterou Červenka našel v Učitelských novinách
- Jejím obsahem byl sen o ideální škole, vyprávěný žákem, který se do takové školy těší. Líbí se mu pohoda, vlídná atmosféra, spolupráce a porozumění, bez známek a písemných prací
- Po probuzení se chlapec vydá do školy, kde je všechno naopak
- V té době už měl Červenka zkušenosti z vlastní práce metodami zmíněné "ideální školy", které zcela běžně používal v reálném odborném učilišti
- Následoval Červenkův článek s popisem práce a nabídkou možné návštěvy a konzultací, který byl otištěn v Učitelských novinách
- Článek spustil rychle se šířící lavinu dopisů s žádostmi o radu, návštěvu a výměnu zkušeností.
- Protože nebylo možné zvládnout všechny odpovědi v písemné podobě, využil S. Červenka nabídky M. Havlínové z NEMES (pražská Nezávislá mezioborová skupina pro transformaci školství) na vytvoření zájmového sdružení učitelů se stejnými zájmy o změny v našich školách.

10 principů angažovaného učení

- ❑ 1. Princip samostatného myšlení a kolektivní spolupráce
- ❑ 2. Princip angažovanosti a odpovědnosti za svěřené úkoly
- ❑ 3. Princip uplatňování pozitivní motivace
- ❑ 4. Princip dobrovolnosti a uvědomělé tvořivé činnosti
- ❑ 5. Princip pochopení učiva všemi žáky
- ❑ 6. Princip řešení náročných problémových úkolů
- ❑ 7. Princip respektování osobnosti
- ❑ 8. Princip převahy kladného hodnocení
- ❑ 9. Princip funkčního využívání neobvyklých pedagogických situací
- ❑ 10. Princip otevřeného systému výchovy a vzdělávání (Červenka, 1992)

Jak vypadá angažované učení?

- Není třeba zkoušet, psát písemné práce a testy vědomostí, neznámkuje se.
- Domácí úkoly jsou dobrovolné.
- Žáci mají zakázáno doma se cokoliv učit, protože vše je možné zvládnout ve školním vyučování.
- Po dlouhodobé nemoci nebo jiné absenci se žák zúčastňuje ranních konzultací.
- Hodnotí se ústně a žák několikrát za den zažije příjemný pocit z pozitivního hodnocení své práce a práce ve prospěch druhých.
- Netrestá se, neboť prakticky neexistují kázeňské problémy.
- Pracuje se společně ve skupinách.
- Žáci mají možnost opouštět během vyučování třídu (většinou jsou vtaženi do činnosti tak, že této možnosti téměř nevyužívají).
- Při skupinovém řešení úkolů je samozřejmé, že mohou spolu rozmlouvat, radit se a domlouvat.
- Na závěr klasifikačního období dostanou žáci písemné hodnocení místo vysvědčení

Příprava učitele

Příprava učitele pro angažované vyučování odpovídá pojetí školní práce s dětmi jako jedné z nejodpovědnějších lidských činností.

Předpokládá perfektní přípravu každé hodiny tak, aby nic nebylo ponecháno náhodě.

Důležitá je důkladná diagnóza žákovského seskupení, která je východiskem pro analýzu učiva se zaměřením na vhodný výběr učiva.

Příprava učitele

K poznání skutečného stavu slouží např.

- Schůzky a rozhovory s mluvčími jednotlivých skupin ve třídě, které odhalí, kdy je třeba zpomalit tempo nebo se vrátit zpět a látku znovu vysvětlit
- Sleduje se tak zvládnutí základního učiva, které je nezbytně nutné pro každého žáka
- Z vlastní zkušenosti doporučuje Červenka rozbor vyučovací hodiny z hlediska práce žáků i vlastní práce, který je nutný pro odhalení úspěchů i neúspěchů a pro posouzení splnění cílů
- Podobný rozbor by měl být pravidlem po skončení delšího uzavřeného období (tematický celek, pololetí, školní rok)

Kdo je to PAU?

- Občanské sdružení PAU bylo založeno v roce 1992 a v letech 1992–1994 působilo jako iniciativní expertní skupina v rámci sdružení **NEMES** (Nezávislá mezioborová skupina pro transformaci vzdělávání).
- Řada tvořivých učitelů se podílela na transformačním dokumentu NEMES pro reformu českého vzdělávání.
- Od roku 1994 funguje PAU jako samostatná organizace sdružující učitele, rodiče, studenty, školské pracovníky, úředníky i politiky.
- V roce 1999 se stalo jednou ze zakládajících organizací Stálé konference asociací ve vzdělávání a v jejím rámci se výrazně podílí na tvorbě nové strategie státní vzdělávací politiky, do které se podařilo prosadit většinu společných idejí a záměrů. PAU mimo jiné spolupracovalo také na vývoji tzv. Zelené a Bílé knihy
- Dnes se zaměřuje na problematiku praktických dopadů kurikulární reformy.

2) AKTIVNÍ UČENÍ

- ❑ Učení není diváckým sportem.
- ❑ Posluchači se nenaučí mnoho pouhou přítomností v učebně, nasloucháním informací sdělovaných vzdělavatelem.
- ❑ Musejí hovořit o tom co se učí, psát o tom, porovnávat se svou zkušeností, aplikovat v denním životě.
- ❑ Učí se, když jsou aktivní a pamatují si to, čemu rozumějí.
- ❑ Jestliže jsou posluchači, aktivně zahrnuti do procesu učení, pak se učí více než když jsou pasivními příjemci výuky.

AKTIVNÍ UČENÍ

- Aktivní učení je prostředek intelektuálního, emocionálního nebo fyzického rozvoje, který od svého subjektu vyžaduje, aby odpovědným zapojením se do nějakého reálného, komplexního a nesnadného problému dosáhl zamýšlenou změnu zlepšením chování v problémové oblasti.
- Aktivní učení obsahuje učební aktivity posluchače a přemýšlení o těchto aktivitách

Základní charakteristiky aktivního učení

- posluchači více aktivně pracují než pouze naslouchají
- méně důrazu je kladeno na sdělování informací a větší důraz je kladen na rozvíjení dovedností posluchačů
- obsahuje vyšší úrovně myšlení (analýza, syntéza, hodnocení)
- účastníci provádějí aktivity (samostudium, diskuse, písemné zpracování)
- větší důraz je kladen na rozvoj posluchačových vlastních postojů a hodnot

Kritické myšlení

Z aktivního učení vychází program **Čtením a psaním ke kritickému myšlení**, které v ČR zajišťuje občanské sdružení Kritické myšlení.

Základním rámcem v tomto programu je tzv. třífázový cyklus učení:

1. **evokace** – každé učení začíná tím, že si žáci uvědomí a slovy vyjádří, co sami vědí nebo co si myslí, že vědí o předloženém tématu, zároveň formulují i nejasnosti a otázky, které k tématu mají a na které budou hledat v další fázi odpověď
2. **uvědomění si významu** – konfrontace žákova původního konceptu daného tématu se zdrojem nových informací, názorů, nově formulovaných souvislostí (text, film, vyprávění, přednáška...)
3. **reflexe** – žáci přeformulují své chápání tématu pod vlivem nových informací i diskusí s kolegy, uvědomí si, co nového se naučili, které z původních představ se jim potvrdily, které naopak vyvrátily, uvědomí si i názory a postoje druhých lidí (spolužáků, učitele) k tématu.

Některé metody aktivního učení

- volné psaní
- párová diskuse
- párové čtení
- učíme se navzájem
- klíčová slova
- řízené čtení s předvídáním
- diskusní pavučina
- brainstorming, myšlenkové mapy

Inzerát skupiny

Činnost, která pomůže seznámit se nebo posílit týmovou atmosféru ve skupině, jejíž členové se již znají.

1. Utvořte skupiny podle zájmu žáků
2. Každá skupina vytvoří inzerát propagující jejich zájem (cca 5 min)
3. Inzerát by měl obsahovat informace zdůrazňující přednosti a schopnosti skupiny jako celku
4. Každá skupina předvede inzerát

3) AUTENTICKÉ UČENÍ

- **Autentické učení** = skutečné, „opravdové“ učení, neučíme se „jakože něco děláme“ (akademicky), ale doopravdy, v situacích reálného života
- Výsledky autentického učení je možné smysluplně v reálném životě využít
- Děti při něm získávají příležitost použít informace získané ve škole k řešení problému, prozkoumání otázky nebo vytvoření něčeho hodnotného pro sebe nebo ostatní

- Autentické úlohy jsou takové, které dítě baví. Nedělá je pouze pro školu či učitelku. Jsou to takové úlohy, které dítě samo potřebuje vykonat a vyzkoušet, při nichž má dítě pocit samostatnosti a sebedůvěry. Dělá je pro sebe a kvůli sobě.

3 hlavní rysy autentického učení

1. **jeho cílem (výsledkem) je spíše produkce (tvorba) – nikoli reprodukce znalostí.**
 - Žáci nevystačí pouze s pamětním zvládnutím informací, ale musí s nimi udělat něco navíc: vyřešit problém, prozkoumat otázku, vytvořit novou věc, navrhnout postup apod.
2. **základem autentického učení je “oborové zkoumání” – “badatelská činnost”** v různých oblastech života, jak ji provádějí odborníci; k tomu potřebují nejen důkladné znalosti oboru, ale vědomosti o tom, jak se takový výzkum provádí (položít si výzkumnou otázku, zvolit metodu, naplánovat postup, provádět měření, zaznamenávat výsledky, adekvátně je interpretovat a vyvodit závěry, navrhnout využití v praxi).

Dokonalost a preciznost takového bádání závisí samozřejmě na věku a úrovni žáků.

3. **jeho výsledkem jsou produkty, které mají pro učícího se žáka estetickou, praktickou nebo osobní hodnotu.** Autentickým produktem může být i vlastní zpracování nějakého tématu a jeho prezentace v podobě plakátu, posteru, nástěnky nebo výstavy (jsou reprodukovány myšlenky někoho jiného), ale mohou obsahovat i originální pojetí, výklady a otázky, které si žák klade.

Skutečné úkoly autentického učení

1. výzkumné projekty

- žáci mají prozkoumat ve školní jídelně oblibu různých jídel
- žáci mají zjistit, jak žili v obci lidé za války

2. projekty občanské angažovanosti (s cílem zlepšit něco ve svém okolí)

- zřídit turistické stezky v okolí
- vytvořit školní recyklační program

3. problémy v uměleckých výchovách (s cílem autenticky vyjádřit určitou myšlenku...)

- vyjádřit tancem hněv
- výtvarně vyjádřit vodu

Publikování výsledků

Žáci zveřejní výsledky např.:

- uspořádají výstavu (vernisáž se všemi náležitostmi)
- napíší zprávu do novin
- vyrobí loutky a sehrají loutkové představení pro paralelní třídy (pro rodiče)
- uspořádají “veletrh” (jarmark)
- zorganizují konferenci o výsledcích výzkumu
- budou mít vystoupení v regionálním vlastivědném spolku
- napíší a předvedou divadelní hru

Z organizačního hlediska vyžadují větší otevřenost školy vůči okolní komunitě a nesou v sobě tedy také **morální hodnotu soužití a spolupráce děti – dospělí, škola – obec – rodina.**

Dílčí školní formy autentického učení

- projekty
- výlet
- hraní rolí, dramatizace, simulace
- ukázky a výstavy
- práce s médii (tisk, rozhlas, televize, video, zvukové záznamy apod.)
- učební koutky
- čtení a psaní

4) PROŽITKOVÉ UČENÍ

Učení dítěte vycházející z vlastní zkušenosti a prožitku.

Je to způsob učení, který je pro dítě přirozený a jemu vlastní.

PROŽITKOVÉ UČENÍ

- Je založeno na **citovém prožívání** a osobních zkušenostech
- Zasahuje celou osobnost toho, kdo se učí, ať je to dítě nebo dospělý
- To se podaří tehdy, dojde-li k uvolnění a použití i **pravé** poloviny mozku, neboť pravá hemisféra funguje intuitivně, chápe rychleji podstatu než detaily, zkoumaný jev (problém) uchopí jako celek. Operuje v metaforách. Je spíše estetická než logická, je tvořivá, propojuje se s pocitovými stránkami života.

PROŽITKOVÉ UČENÍ

- Prožitkové učení zahrnuje vlastní iniciativu toho, kdo se učí. I když podnět přichází zvnějšku, pocit objevování, uchopení, porozumění vychází zvnitřku osobnosti.
- Tím, že učící se proniká do problému, nalézá řešení, pojmenovává co se dověděl, nachází smysluplnost získaného poznatku a této dovednosti pro život, pociťuje uspokojení, ovlivňuje své chování, postoje, někdy i změnu vlastní osobnosti.

Rysy prožitkového učení

- spontaneita (vlastní puzení k činnosti)
- objevnost (pronikání do reality, radost z poznávání)
- komunikativnost (verbální i neverbální složka)
- prostor pro aktivitu a tvořivost
- konkrétní činnosti: manipulace, experimentování a hra
- celostnost (účast všech smyslů a obou mozkových hemisfér)

Riziko ovlivnitelnosti chování žáka prožitkem

Prožitkové učení slouží k podpoře zážitků prospěšných žákově osobnosti, ale stejnou cestou neustále přicházejí náhodné zážitky, z nichž některé mohou žáka hluboce ovlivnit negativně nebo i poškodit, nemluvě o záměrných zážitcích, sloužících k jeho zneužití.

Sílu prožitku a jeho dopad na změnu osobnosti si musí být lidé kolem žáka vědomi, s tímto rizikem musejí počítat a podle toho se sami chovat a postupovat v komunikaci s dítětem.

Využití prožitkového učení

- Prožitkové učení navazuje na přirozené zákonitosti spontánního stylu učení dítěte v dětství, proto se uplatňuje především v **předškolním vzdělávání**.
- Na 2. stupni ZŠ se užívá zvláště v rodinné, občanské a tělesné výchově, ale i na školách v přírodě a jiných mimoškolních akcích.
- Prožitkové učení se stalo nedílnou součástí pracovní náplně volnočasových aktivit, vedených sociálními pedagogy.

Některé metody prožitkového učení

➤ *hry v přírodě*

důraz je kladen především na seznámení členů skupiny, kolektivní řešení problémů, kontakt členů skupiny

➤ *cvičení v přírodě*

jedná se o více fyzicky náročné aktivity, než jsou hry v přírodě. Mezi tyto aktivity můžeme zahrnout lezení na stromy, přelézání kamenů či malých skalek, přecházení klád, apod.

➤ *lanové dráhy*

pomocí nich můžeme v krátké době vyvolat poměrně vysokou intenzitu prožitku. Je zde nutné vysoké soustředění na právě probíhající výkon. Dále cit pro rovnováhu a odvaha, kterou při překonávání určitých překážek (zejména vysokých) musí člověk podstoupit

Prázdninová škola Lipnice

Prázdninová škola Lipnice (PŠL) je nezisková nevládní organizace, ve které pracují lidé s nejrůznější profesní i lidskou zkušeností: pedagogové, psychologové, ekonomové, právníci, publicisté, výtvarníci, architekti, podnikatelé, vysokoškolští asistenti, řada vysokoškolských studentů, atd.

PŠL nabízí kurzy nejen týmové spolupráce s využitím metody a programů PŠL a Outward Bound (outdoor management training) vycházející ze zážitkové pedagogiky.

Navozováním silných zážitků a intenzivních mezilidských vztahů pomáhá každému v sobě nalézat netušené zdroje energie, sebedůvěry a spontánní tvořivosti, které jsou nezbytné pro aktivní a odpovědný postoj k životu, společnosti a prostředí.

PŠL vydává také svůj časopis pro zážitkovou pedagogiku Gymnasion.

www.psl.cz

www.gymnasion.org

Židle

Uvolňovací hra, při níž mají žáci možnost seznámit se s názory ostatních.

1. Rozestavte židle do kruhu a všichni se posadí. Židlí by mělo být přesně tolik, kolik je žáků.
2. Kdo bude souhlasit s vysloveným výrokem se zvedne a posadí se na jinou židli.
3. Uprostřed kruhu stojí jeden a říká: „Jmenuji se...a myslím si, že prožitkové učení je vhodné jen do hodin tělocviku“
4. Při přesunu lidí se posadí do kruhu člověk, který mluvil. Tak bude chybět jedna volná židle a další pokračuje větou: „Jmenuji se.... a myslím si, že aktivní učení zařadím do své výuky.“
5. Hru končí prostrídáním všech účastníků.

Přehled efektivnosti různých typů učení (Kovačiková, 1995)

10 % toho, co slyšíme

15 % viděného

20 % zároveň viděného i slyšeného

40 %, co diskutujeme

80 %, co děláme

až 90 %, co jsme sami vyučovali

ZDROJE

GRECMANOVÁ, Helena. Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků. Olomouc: Hanex, 2000. 160 s. ISBN 80-85783-28-2.

NĚMEC, Jiří. Od prožívání k požitkářství. Brno: Paido, 2002. 11 s. ISBN 80-7315-006-9.

SILBERMAN, Mel. 101 metod pro aktivní výcvik a vyučování. Praha: Portál, 1995. 311 s. ISBN 80-7178-124- x.

http://www.ftvs.cuni.cz/pds/konference/Clanky_spolecnost/Prevence%20z%C3%A1vislosti.doc

http://is.muni.cz/el/1441/jaro2006/ZS1BP_SEVV/Epist.autenticke_uceni.rtf?fakulta=1441;obdobi=3203;kod=ZS1BP_SEVV

www.msmt.cz/Files/DOC/OlomMETPRIR.DOC

www.pau.cz

<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=15778>

<http://www.rvp.cz/clanek/143/186>